

Політика радянської влади щодо українських переселенців операції «Вісла» (за спогадами віслян)

Політика Радянського Союзу щодо польського населення та Польщі стосовно українського населення зумовила операцію «Вісла», яка була однією з причин демографічних рухів після Другої світової війни. Дослідження цієї проблеми активізувалось в останнє десятиліття, з'явився ряд праць, які розкривають проблему українців у Польщі та їх депортації, але вони носять переважно статейний характер і присвячені ювілейним датам та реконструкції подієвих сюжетів, що властиво дослідженням на початковому етапі розробки проблеми. Вагомий внесок у висвітлення теми зробив В. Кіцак у своїй дисертації, де розкриваються механізми адаптації віслян крізь призму документальної джерельної бази. У цій доповіді автор звертається до спогадів віслян та місцевого населення (Дніпропетровщини), щоб зробити спробу розкрити це явище, так би мовити, зсередини.

Знаходячись певним чином на маргінесі польського суспільства, українці, потрапивши до УРСР, теж стали особливою категорією. Це проявлялось у недовірі до них влади, яка побоювалась, і небезпідставно, їх співчуття бандерівському руху. Це мало своїм наслідком розпорощення частини неблагонадійних по південно-східних областях.

Говорити про адаптацію лише переселенців було б неправильно, адже місцеве населення теж, хоча й меншою мірою, адаптувалось до нових сусідів. Незважаючи на спільну національність, амальгації двох культурних груп не відбулось, і одразу сформувались два типи українців, які посіли дві різні позиції у світоглядних уявленнях. Конфлікт культур розпочався з елементарного – мови, а радше діалекту, який першим став об'єктом непорозуміння і породив різного роду насмішки та глузування з переселенців. Але якщо мова досить швидко адаптувалась, то інші речі залишались сталими. Переселенців почали називати збірним терміном «бандерівці», рідше «поляками», це ставало причиною конфліктів, які вирішувались навіть фізично.

Переселившись із Польщі, де форма власності на селі мала приватний характер, вони потрапили до системи суцільної колективізації, яка будувалась на інших пріоритетах, але на спільному принципі – сумлінній праці. Ставлення до майна «моє – колгоспне» та ототожнення себе з колективом було ще однією причиною тривалої адаптації. Але усвідомлення себе частиною колективу переселенцями теж гальмувалось. Проводили збори

колективів колгоспників, які повинні були допомогти переселенцям «влитися до лав будівників комунізму».

Поруч з цим переселенці привнесли елементи західноукраїнської культури, швидко заповнивши сцени сільських клубів театральними аматорськими постановами з власним репертуаром. Сприйняття місцевим населенням переселенців було неоднозначним. Їх погляд формувався з позицій більшості і був природним. Загострювалась увага на недоліках, і прорахунками окремих осіб наділяли всю групу. Існує стійке уявлення у більшості місцевого населення, що перші крадіжки в колгоспах розпочали саме переселенці. Як зауважують респонденти (з корінного населення), переселенців дивувало і бентежило, що все знаходиться просто неба без замків. Необхідно враховувати, що «школу п'яти колосків» вони не пройшли.

Відчуття того, що перебуваєш у гостях, супроводжувало їх довгий час. Апеляція до Батьківщини здійснювалась через поховання пращурів, які залишились у Польщі. Політика радянської влади стосовно депортованого українського населення призвела до того, що воно на певний час залишилось поза загальнокультурним простором, разом з тим вона дала змогу користуватись суспільними благами, а головне – відносним соціальним спокоєм, якого вони були позбавлені в Польщі.

Йосип Надольський (Луцьк)

Депортація як складова національної політики СРСР на західноукраїнських землях (1944–1953)

Звільнення західних областей України від фашистських загарбників стало початком складного процесу утвердження в регіоні радянської влади, що здійснювався у повоєнні роки під гаслами «соціалістичних перетворень». У переліку завдань, запланованих партійними органами вже наприкінці 1943 – на початку 1944 рр. для реалізації у звільнених областях, важливе місце посіло національне питання – очищення цих територій від українців – учасників національно-визвольних змагань та членів їх сімей, прихильників патріотичного руху. Боротьба з «українським націоналізмом» розглядалася радянською владою як пріоритетне завдання, важливий компонент радянзації регіону. На західноукраїнських землях розв'язання національного питання, яке набуло виразно політичного змісту, супроводжувалося широким застосуванням щодо місцевого населення